

2017-218

Archeologienota Lille Gierlebaan 68

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

17-12-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor een terrein gelegen te Lille Gierlebaan 68 (prov. Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 1000m² of meer bedragen, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 13 126m² groot, grenst aan de noordwestzijde aan de Gierlebaan. Ten noorden en zuiden zijn andere woningen en tuinen langsheen de Gierlebaan gelegen, verder ten zuiden, noorden en oosten zijn landbouwgronden aanwezig. Op het terrein is een grote villa aanwezig, die omgeven wordt door een landschapstuin waarin zich verspreid meerdere bomen bevinden. Achteraan het plangebied is een langwerpige vijver uitgegraven. Ten noorden van de villa bevindt zich een klein bijgebouw en in de noordoostelijke hoek van het terrein is een tuinhuis aanwezig. De oprit naar de villa bestaat uit kasseistenen, ook de verharding rond het gebouw is in kasseistenen uitgevoerd. De villa heeft een kleine kelder van zo'n 10m².

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Het plangebied gelegen ten noordoosten van de dorpskern van Lille was sinds ca. 1777 in gebruik als landbouwgrond/drassige beemden met houtkanten. De site bleef onbebouwd tot in de tweede helft van de 20ste eeuw het huidige gebouw en de vijver werden aangelegd. Het plangebied was al die tijd gelegen in een landelijke omgeving, waardoor in de tweede helft van de 19de eeuw de rechte baan Lille-Gierle werd aangelegd. Hoe de site er uit zag voor 1777 is niet gekend. De omgeving van het plangebied is archeologisch zo goed als ongekend. Recent is ten zuidwesten van de kern van Lille een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij sporen uit de late middeleeuwen zijn aangetroffen. Op de noordelijke grens van het plangebied is een beek aanwezig. De bodemsoort van het plangebied wordt voornamelijk gekarteerd als natte lemig zandbodem zonder profiel, met een hoge grondwaterstand in de winter. De grondwaterafval fluctueert echter over de eeuwen heen, dus een huidige natte context weerspiegelt niet noodzakelijk de toestand van vele eeuwen geleden. Het gebrek aan archeologische gegevens in de omgeving – te maken met het weinige onderzoek dat werd uitgevoerd, dit weerspiegelt niet de reële situatie – zorgt ervoor dat de archeologische verwachting ongekend is. De nattere zandbodems zijn op dit moment niet uitermate aantrekkelijk voor menselijke bewoning, maar toch kan niet uitgesloten worden dat er op deze locatie in het verleden ooit menselijke activiteit heeft plaatsgevonden die archeologische sporen heeft nagelaten in de bodem. Mogelijk zijn er op het terrein hogere microruggen aanwezig, nu afgedekt door de huidige bovenste bodemlagen, en deze kunnen eventueel aantrekkelijk geweest zijn voor tijdelijke kampementen op deze locatie nabij een waterloop. Gezien de bodemkaart hier gronden aangeeft zonder profiel, is de exacte bodemopbouw niet gekend en is ook het potentieel op steentijdsites niet gekend. Ook voor sites met grondsporen is het potentieel niet gekend. Aan de voorzijde is het terrein bij de aanleg van de villa enkele tientallen centimeter opgehoogd. Dit kan er voor gezorgd hebben dat er een extra buffer is gecreëerd bovenop het originele maaiveld, waardoor eventuele archeologische sites hier mogelijk een betere bewaring kunnen hebben dan op de andere

zones binnen het plangebied. Aan de achterzijde van het terrein heeft de vijver voor een grote verstoring gezorgd.

Op het terrein worden 3 urban villa's met 25 appartementen gebouwd. De 3 appartementsblokken staan los van elkaar. Er wordt een ondergrondse parking van 1 bouwlaag uitgegraven, die alle blokken ondergronds verbindt. De bruto-oppervlakte van deze parking is 1722m². De voornaamste werken met ingreep in de bodem situeren zich aan de voorzijde van het terrein: afbraak van de bestaande woning, opbraak van de verharding, rooien van bomen, uitgraven van de parkeergarage tot meerdere meter diep, aanleg diverse nutsleidingen en -voorzieningen, aanleg verhardingen. Ook zal er heel wat werfverkeer plaatsvinden in deze zone. De werken centraal en achteraan het plangebied zijn verspreid en minder diepgaand: opbraak tuinhuis, rooien van enkele bomen, aanleg van een overloop richting de vijver, aanleg van een wandelpad in de tuin.

De archeologische verwachting van het terrein is eigenlijk ongekend, omdat er zeer weinig archeologische gegevens gekend zijn uit de omgeving. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De geplande werken aan de voorzijde van het terrein zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. De geplande werken centraal en achteraan het plangebied zijn verspreid en minder diepgaand, hier zal het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed grotendeels in situ behouden worden. Er wordt geadviseerd om een verder vooronderzoek uit te voeren op de voorzijde van het terrein: hier vinden diepgaande graafwerken plaats, en bovendien is hier bij het optrekken van de huidige woning een bufferlaag aangebracht die een extra afscherming biedt voor eventueel aanwezig archeologische sporen. Grootschalige verstoringen hebben hier niet plaatsgevonden; onder de woning is een kleine kelder aanwezig, dit is de enige gekende verstoring. De overige ingrepen die gepaard gingen met de constructie van de woning bevinden zich waarschijnlijk binnen de bufferlaag. Een verder vooronderzoek kan voor een eerste keer een blik bieden op het archeologische potentieel van deze landelijke regio tussen Lille en Gierle, en zal dus ongetwijfeld kenniswinst betekenen. De kosten-baten analyse valt bijgevolg positief uit, ook al is de zone die geselecteerd wordt voor verder onderzoek eerder beperkt van oppervlakte (3400m²) in vergelijking met de totale oppervlakte van het onderzoeksgebied.

Rekening houdend met de geplande werken en gezien de aard van de site dient er verder vooronderzoek te gebeuren in het westelijke deel van het plangebied. Dit verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk bodemonderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld. Dit dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de sloop van de villa en het bijgebouw, de opbraak van de verharding en het rooien van de bomen.

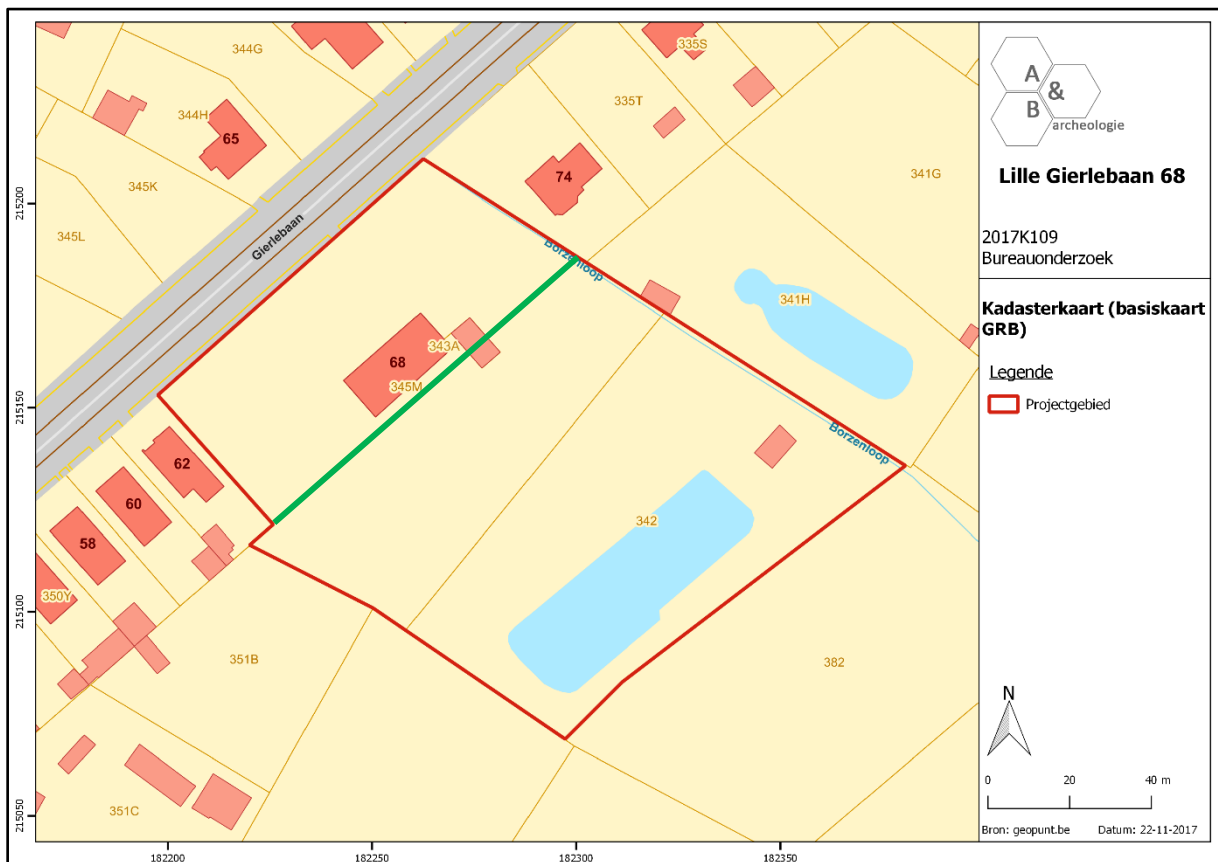
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Lille Gierlebaan 68

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 182197,55 en Y: 215095,47; X: 182321,69 en Y: 215210,99

Kadastergegevens: Lille, afdeling 1, sectie E, percelen 343a, 345m

Enkel het westelijke deel van het terrein komt in aanmerking voor verder vooronderzoek en behelst een oppervlakte van ca. 3 400m². Dit omvat de zone van de nieuwe parkeergarage en de zone tussen de Gierlebaan en deze garage.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het totale projectgebied (rood) en de te onderzoeken zone (ten westen van de groene lijn) (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
 - Zijn één of meerdere begraven archeologische niveaus aanwezig?
 - Zijn er aanwijzingen voor een mogelijke steentijdsite?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?

- Vraagstellingen voor verkennend en waarderend booronderzoek:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder onderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding ervan (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefputten:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite? Is deze ruimtelijk vast te leggen?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek) en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1, 2 en 3. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Om eventueel aanwezige archeologische sporen zo weinig mogelijk te beschadigen, is het van belang dat bij de sloop van het gebouw de kelder niet wordt uitgebroken. De bodemplaat en de verharding rond het gebouw en de oprit mogen opgebroken worden voorafgaand het proefsleuvenonderzoek, op voorwaarde dat deze opbraak beperkt blijft tot de onderfundering hiervan en er geen bijkomende vergravingen plaatsvinden. Bij het rooien van de bomen dienen de stronken te blijven staan, omdat het uitgraven of uitfrezen daarvan schade kan berokkenen aan eventueel aanwezige archeologische sporen.

- Landschappelijke boringen

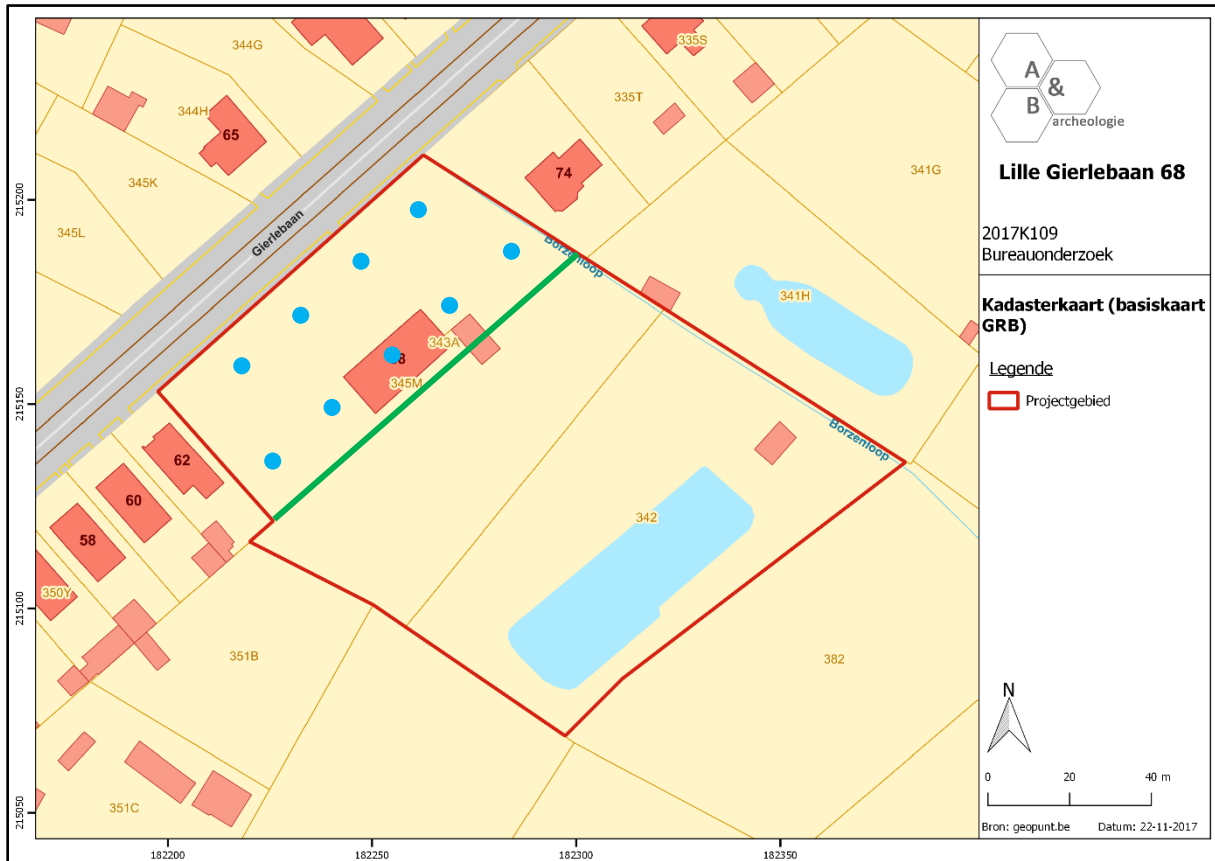
Er worden 9 boringen uitgevoerd, verspreid over 2 boorraaien haaks op de Borzenloop; de boorpunten hebben een onderlinge tussenafstand van 20 à 25m (zie figuur 2). Indien er effectief begraven bodems gedetecteerd worden met potentieel voor steentijdsites, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek. Indien dit niet het geval is, dan kan overgegaan worden naar het proefsleuvenonderzoek.

- Verkennend archeologisch booronderzoek

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen en in het bijzonder het opsporen van steentijdsites. Bij dit onderzoek dient bovendien het opgeboorde grondmateriaal uitgezeefd te worden en te gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden. Voor het opsporen van steentijdsites wordt een boorgrid van 10 bij 12m aangehouden. De boorpunten op de boorraai liggen 12m uit elkaar, terwijl de parallelle boorraaien 10m uit elkaar liggen. Ook hier kunnen afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd worden. De keuze van het boorgrid moet gebaseerd zijn op de resultaten van de landschappelijke boringen.

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren en in ruimte af te bakenen. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van 5 op 6m. De

Figuur 2 Aanduiding van de boorpunten op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

tussenafstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd.

- Proefputten

Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en *in situ* bewaarde vuursteenconcentraties worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel *in situ* behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de waarderende archeologische boringen.

- Proefsleuvenonderzoek

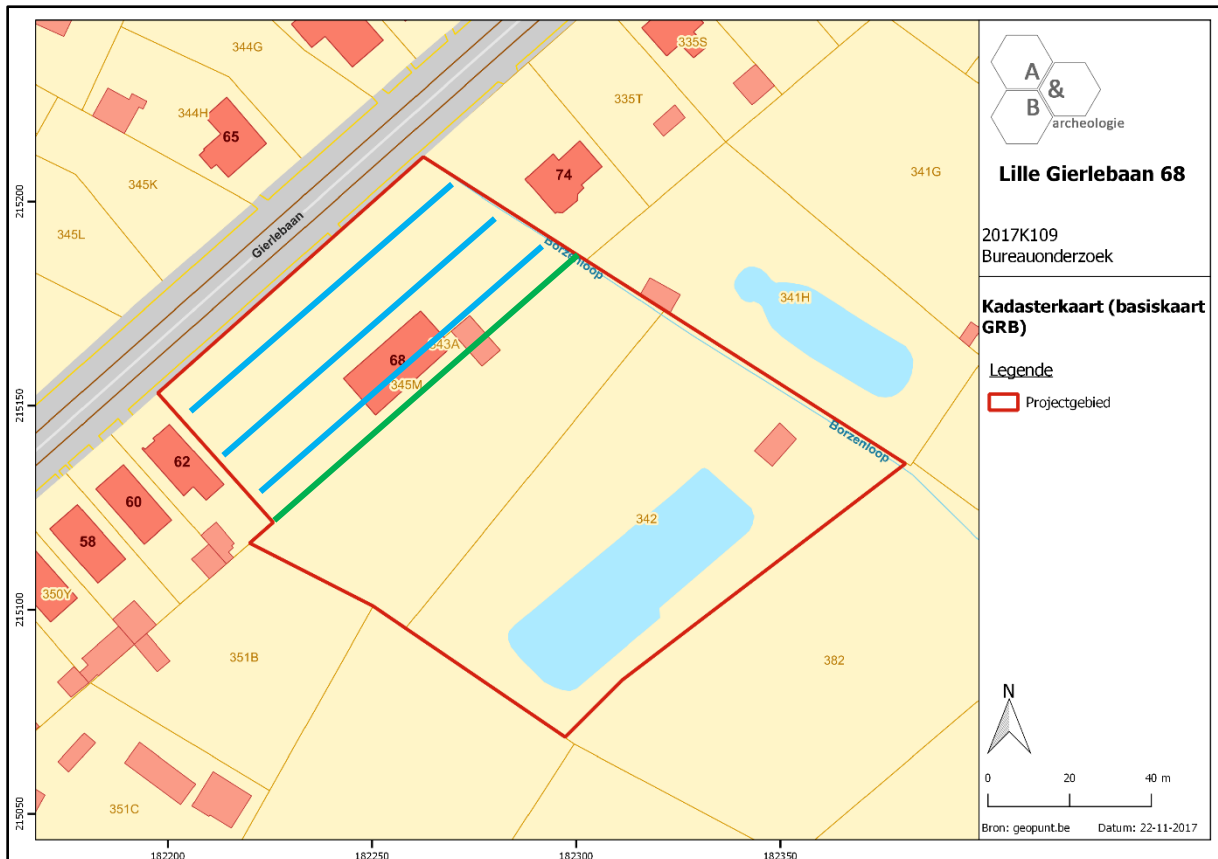
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven. De sleuven volgen de breedte van het perceel, dat is voor dit terrein de meest praktische oriëntatie. De sleuven staan hiermee ook quasi haaks op de Borzenloop. Bij de inplanting

bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 340m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 85m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters. De ligging van deze bijkomende 2,5% is vrij te bepalen door de erkende archeoloog die het proefsleuvenonderzoek uitvoert. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost. Er wordt in totaal 425m² oftewel 12,5% van het plangebied onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 3 Indicatief sleuvenplan in het blauw, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een (assistent-)aardkundige met aantoonbare ervaring in booronderzoeken bij beekvalleien.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een (assistent-)aardkundige met aantoonbare ervaring in booronderzoeken bij beekvalleien en onderzoek inzake steentijdsites.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een steentijdspecialist met aantoonbare ervaring.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 200 werkdagen ervaring met onderzoek op zandgronden.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met ervaring met onderzoek van meerperiodesites.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.